

Eksootilised taimed sisehaljastuses: Sõnajalad

Pilt: <http://www.sci.muni.cz/>

Maakera praeguses taimestikis on **11 000** sõnajalaliiki. Nende seas on tillukesi rohttaimi ja pikaealisi ca 20 meetri kõrgusi puid. Looduses võib sõnajalgu leida parasvöötme põhjaosast kuni troopiliste vihmametsadeni. Nad kasvavad maapinnal või epifüütidena puudel, kividel ja kändudel, mõned liigid ka vabalt vees hõljuvatena (h=4000 m Himaalajas).

Sõnajalgade hiilgeaeg meie planeedil oli 300 milj. aastat tagasi. Tollal kasvanud puusõnajalgadel, koldadel, osjadel on oluline osa kivisöemaardlate tekkimises.

Eestis on looduslikult **20** liiki sõnajalgu, Euroopas **90** liiki.

Nagu teisedki eostaimed (vetikad, samblikud, samblad) paljunevad sõnajalad **eostega**. Eosed on peidus kõvakestalistes eospesades, mis moodustavad eoslaid e. sporangiume. Eoslaid on lehe alumisel küljel ümara kujuga (sirp-kõverjalg), pikkade ridadena (pesa-raunjalg), lehe servas (adiantum, äärisjalg). Eosed valmivad vaid spetsiaalselt eosekandjatel lehtedel. Palja silmaga on eosed vaid peen tolm. Luubi all on näha nende kuju, sõltuvalt liigist ümarad, neerjad piklikud, püramiidikujulised.

Sõnajalgade areng koosneb kahest etapist. Kui eos satub sobivasse niiskesse keskkonda, areneb temast kuni poolesentimeetrise läbimõõduga väike südamekujuline **eelleht**. Eellehe eluiga on lühike ja ülesanne vaid seemne ja munarakkude moodustumises, mis arenevad eellehe alumisel küljel. Seal toimub ka viljastamine. Viljastatud munarakust areneb **idu** ja sellest **uus eosekandja taim**.

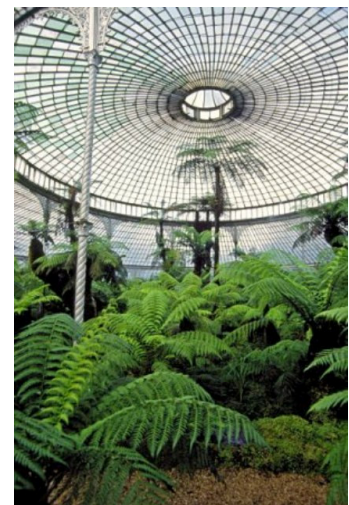
Enamus toataimena kasvatatavaid sõnajalgu kasvab looduslikult Kesk-Ameerika ja Kagu-Aasia niisketes troopilistes metsades.

Kaasaja kõige suuremad sõnajalad on 20 m kõrgused *Marattia*'d.

Kasvatamise ajaloost: Esimesed eksootilised sõnajalad toodi Inglismaale **1628.a.**

18 saj. õpiti sõnajalgu eostega paljundama. Troopilised sõnajalad muutusid toataimena populaarseteks pärast seda, kui Londoni arst N. B. Ward võttis 1830.a. kasutusele nn. **Wardi kasti**. See oli algselt eksootiliste taimede transpordiks mõeldud klaaskaanega puust kast, hiljem klaaskaanega suletud akvaarium -floraarium.

Sõnajalad ei olnud populaarsed mitte ainult aianduses.

Sümmeetrilise ja õrna sõnajalalehe kujutis muutus tähtsaks kaunistuseks nii sise- kui ka välisarhitektuuris ning tarbekunstis. Sõnajalad olid ülipopulaarsed kuninganna Victoria valitsemisajal 19. saj lõpus.

Toataimena tuntud sõnajalgade osa on tänapäeval üha suurenenud.

Tuntumaid toasõnajalgu: Sarvsõnajalg (*Platycerium*), jänesejalg (*Davallia*), nefroleebi (*Nephrolepis*) sordid, pesa-raunjalg (*Asplenium*), roodjalg (*Blechnum*), adiantum (*Adiantum*), äärisjalg (*Pteris*), jahedanõudlikud - sirp-köverjalg (*Cyrtomium*), nahkleht (*Rumohra*).

Pilt: <http://www.ulg.ac.be/cedevit>

Nefroleebid - kasvavad kõikjal troopikas, peam. Kagu -Aasias. Neil on võsunditega püstine risoom. Levinud on lihtsulgjate, püstiste ja rippuvate lehtedega sordid. Tuntumad: `Hillii`, `Norwoodi`, `Tuffle Ruffle`.

Hooldusest: varjutada kevadel ja suvel; kasta suvel rikkalikult, talvel ettevaatlikult; Hukutavalt mõjuvad talvine valgusevaegus, liiga kõrge temperatuur ja kuiv õhk.

Istutusmulla suhtes vähenõudlikud (ph 5,5...6,5). Paljundatakse peamiselt võsunditega.

Sarvsõnajalg - pärineb Vana Maailma (Aafrika, Aasia) troopikast. Looduses kasvavad nad puude latvades ja oksaharudes, taludes rohkem päikest kui teised sõnajalad. Nad on epifüüdid, kasut. puud kinnituseks, ei kasva parasiidina puu külul - varub toitaineid ise. Tüüpiline on kahesuguste lehtede olemasolu - põdrasarve kujulised, tipmises osas harunenud, noorelt hallide viltjate udemetega kaetud; alalehed kasvavad vaibaks, mille rüppe kogunevast varisevast materjalist saab taim toitaineid. Alalehed on noorelt rohelised, hiljem pruunid - tema peale kasvab uus. Kõdunenud lehtedest saadava huumuse kasutab taim ise ära. Aastaringelt soe ja niiske kasvukoht.

Pilt: <http://www.sci.muni.cz/>

Loe lisaks: K. Rünk - Sõnajalad aias ja toas, 1999